

Б.С.Паляничук¹

¹Національний університет біоресурсів і природокористування України,
Київ, Україна

СТАН НАСАДЖЕННЯ ПІСЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПЕРШОГО ПРИЙОМУ РУБКИ ПЕРЕФОРМУВАННЯ У ВП НУБІП "БОЯРСЬКА ЛДС"

Анотація

З метою створення низки науково-дослідних стаціонарів для досліджень доцільності проведення рубок переформування у соснових деревостанах рівнинної частини України, а також для відпрацювання нормативно-правової бази з впровадженням у природних зонах Полісся та Лісостепу рубок переформування насаджень в умовах змін клімату, працівники ВП НУБІП України «Боярська ЛДС» спільно з науковцями Навчально-наукового інституту лісового та садово-паркового господарства НУБІП України започаткували дослідження, спрямовані на поступове перетворення одновікових чистих насаджень у різновікові мішані, біологічно стійкі, багаторічні насадження природного походження.

Ключові слова

Наближене до природи лісівництво, рубка переформування, природне поновлення, лісові біоценози, головні лісотвірні види.

Наближене до природи лісівництво (НПЛ) є провідною концепцією сучасного управління лісами, яка набула значного поширення в багатьох європейських країнах, зокрема в Україні. Цей підхід передбачає поступову трансформацію лісових насаджень до стану, що якомога більше відповідає природним екосистемам, забезпечуючи їх стабільність і стійкість до змін зовнішнього середовища, таких як зміни клімату та вплив антропогенних факторів.

НПЛ є багатофункціональним і базується на: розумінні лісу як природної екосистеми, яка в процесі використання зберігає свою цілісність і самовідновлюваність; управлінні лісами і їх використанні з інтенсивністю, яка забезпечує природне біорізноманіття, високу життєздатність і продуктивність лісостанів та їх здатність до відновлення; виконанні лісом тепер і в майбутньому екологічних, економічних і соціальних функцій на місцевому, національному і глобальному рівнях.

Основними принципами наближеного до природи лісівництва є перехід від чистих одновікових до різновікових мішаних лісів, збереження природного поновлення головних лісотвірних видів, формування багаторічних насаджень та мінімізація штучних втручання у лісові екосистеми. У цьому контексті рубки переформування відіграють ключову роль як інструмент управління, що дозволяє змінити структуру лісів.

Відпрацювання нормативно-правової бази з впровадження у природних зонах Полісся і Лісостепу рубок переформування, як однієї із складових наближеного до природи лісівництва, є пріоритетним завданням науковців ВП НУБІП «Боярська лісова дослідна станція».

Перші науково-дослідні стаціонари з даного питання були закладені у лісових насадженнях ВП НУБІП «Боярська лісова дослідна станція» у 2020 році.

Один із об'єктів дослідження представлений 80-річний чистим насадженням сосни звичайної. Насадження штучно створене у 1934 році шляхом посадки у борозни однорічних сіянців сосни звичайної (схема посадки 1,5м x 0,5м).

Вигляд ділянки до проведення рубки (фото – жовтень 2021)

Умови зростання насадження: тип лісорослинних умов – В2, тип лісу – В2ДС, категорія лісів – рекреаційно-оздоровчі ліси (лісогосподарська частина лісів зелених зон).

Таксаційна характеристика до рубки: склад 10Сз+Дз, вік 80 років, середня висота - 26,0 м, середній діаметр – 28,0 см, бонітет – I, повнота – 0,65.

Таксаційна характеристика після рубки: склад 10Сз+Дз, середня висота – 26 м, середній діаметр – 27,0 см, бонітет – I, повнота – 0,55. Підріст головних лісотвірних видів (переважно сосни звичайної) куртинно розміщений по площі. Підлісок – практично відсутній. У живому надґрунтовому покриві серед домінантів трав'яного ярусу варто відмітити куничник наземний (*Calamagrostis epigejos* (L.) Roth), мітлицю тонку (*Agrostis capillaris* L.), супутніми видами є осока вереснякова (*Carex ericetorum* Pollich), костриця овеча (*Festuca ovina* L.) та ін. Насадження створене в 1934 р. шляхом висаджування у плужні борозни сіянців сосни звичайної та дуба звичайного за схемою посадки 1,5 м х 0,5 м). У 1967 році проведено рубку проріджування, а у 1988 році проведено вибіркову санітарну рубку. У 2006 році у насадженні проведено прохідна рубка, з вибіркою 703 м³ ліквідної деревини з ділянки. У 2014 році насадження сильно постраждало внаслідок пройденого бурелому, у зв'язку з яким у 2015 році було проведено вибіркову санітарну рубку.

Опис експерименту. Рубка переформування в сосновому насадженні Плесецького лісництва, кв. 413, вид. 1, на площі 6,2 га. Перший прийом рубки проведено у 2021 році шляхом одночасного вирубування окремих дерев – по всій площі виділу, а у місцях куртинного розміщення життєздатного підросту головних деревних видів – групами. Обсяг деревини, що вирубувалася під час першого прийому становив не більш 25 % наявного запасу деревостану. Під час рубки вибиралися дерева сосни звичайної, які пригнічують підріст рівномірно по площі, або невеликими групами в місцях куртинного розміщення молодого покоління лісу. Першочергово у рубку відбиралися дерева IV-VI категорій стану дерев та густі групи дерев, щоб створити умови для росту і розвитку крон кращих здорових дерев. Під час рубки зберігалися дерева з наявними великими гніздами, дуплисті дерева, дерева зі слідами кормопошукової діяльності дятлів, одиночні дерева, які використовуються хижими птахами, групи дерев навколо

сховищ (оселищ) представників лісової фауни, дерева та групи дерев зі слідами життєдіяльності рідкісних представників лісової фауни. У 2022 році на ділянці проведено заходи сприяння природному поновленню шляхом рихлення ґрунту з одночасним підсіванням жолудів дуба звичайного (*Quercus robur* L.) та підсадкою однорічних сіянців берези повислої. На весні 2023 року було повторно проведено заходи з підсівання жолудів дуба звичайного (*Quercus robur* L.) та підсадки берези повислої (*Betula pendula* Roth.). За рахунок рихлення ґрунту було збільшено схожість насіння сосни звичайної, яке насіялось природнім шляхом.

Вигляд ділянки після проведення I-го прийому рубки (фото – березень 2024)

Кількість прийомів рубки визначатиметься з урахуванням лісорослинних умов, біологічних особливостей головних порід, повноти деревостанів, характеру відновлення і стану підросту. З метою оптимізації відновлення фітоценозів, під час проведення рубки та в подальшому, між її прийомами планується проводити ліквідацію осередків фітоінвазій з метою не допущення потрапляння до природних лісових угруповань чужорідних видів рослин і проводити заходи з регуляції чисельності вже наявних популяцій чужорідних видів – клена ясенелистого (*Acer negundo* L.), черемхи пізньої (*Padus serotina* (Ehrh.) Borkh.), дуба червоного (*Quercus rubra* L.), псевдоакації білої (*Robinia pseudoacacia* L.).

Наявність природнього поновлення на ділянці (фото-липень 2024)

Запланована рубка переформування спрямована на вирощування природного, різновікового, мішаного лісостану природного (або насінневого) походження, з багаторусною вертикально і горизонтально зімкнутою структурою, що відзначається підвищеною стійкістю до вразливих чинників та орієнтована на збереження біорізноманіття. Також, одним із завдань рубки є дослідження особливостей проведення рубок переформування в сосняках Полісся і Лісостепу та відпрацювання нормативно-

правової бази з впровадження таких рубок для подолання негативних наслідків змін клімату.